

Prejav Józsefa Hámori,
podpredsedu Maďarskej akadémie vied
pri odhalení pamätnej tabule uhorského snemu
na budove UKB dňa 12.mája 2006

Z príležitosti pamätnej tabule v Bratislave

V Bratislave, v tomto slobodnom kráľovskom meste sa popri dvadsiatich korunováciách uskutočnilo aj viac ako 70 zasadnutí uhorského snemu. Na bratislavské zasadnutia sa dostavila celá politická elita stavovského Uhorska, kráľ so svojim dvorom, popri vedúcich kráľovskej kancelárie členovia hornej komory, to znamená najvyššia šľachta krajiny, cirkevná hierarchia, a medzi zástupcami dolnej komory nižšia šľachta, zástupcovia žúp a miest. Zákony prijaté na sneme – ako panovníkom „požehnané“ právne normy – zabezpečovali usporiadaný chod kráľovstva, pravidlá každodenného života spoločnosti.

Kráľ František I. zvolal na deň 15. septembra 1825 po 13 rokoch absolutistického vládnutia zasadnutie snemu, ktoré otvoril arcivojvoda József, uhorský palatín, a tým sa začala séria reformných zasadnutí snemu, výsledkom čoho bolo znovuzrodenie Uhorska. Bola to chvíľa, v ktorej sa tvorili dejiny. Týmto dňom sa začala postupná modernizácia stavovského kráľovstva, tvorili sa základy meštianstva. Je viac ako symbolické, a pre nás zvlášť dôležité, že na tomto sneme odznel návrh grófa Istvána Széchenyiho na založenie Maďarskej vedeckej spoločnosti, teda Maďarskej akadémie vied. V nasledujúcom roku ten istý snem zrušil medzi inými výlučnú platnosť latinského jazyk v oblasti zákonodarstva a začalo sa so zrušením daňovej slobody pre šľachtu, čo bolo skromným, ale dôležitým krokom k všeobecnej rovnoprávnosti.

Maďarská historiografia už tradične nazýva obdobie medzi rokmi 1825-1848 reformným obdobím, vekom zmien historického významu. V tejto krátkej, ale o to bohatejšej a rušnejšej perióde zasadal snem v Bratislave v šiestich prípadoch, tu, v tejto budove a v Zrkadlovej sieni Primaciálneho paláca. Na týchto zasadnutiach sa zúčastnilo spolu 1240 poslancov.

To najdôležitejšie, to posledné zasadnutie, konané na jar roku 1848, prijalo takzvané aprílové revolučné zákony, ktorými snem položil základy ústavnosti revolučných zmien.

Väčšia časť reformných zákonov bola vypracovaná na uhorskom sneme práve medzi múrmi tohto domu na Michalskej ulici. Na práci snemu sa zúčastnili také významné osobnosti mnhonárodnostného Uhorského kráľovstva, ako Széchenyi István a Wesselényi Miklós, Deák Ferenc a Kossuth Lajos, Kölcsey Ferenc, Eötvös József a Kemény Zsigmond. Spomedzi Slovákov si spomíname na Juraja Palkoviča, poslanca mesta Skalice, Ľudovíta Štúra, poslanca Zvolena, alebo Štefana Moysesu, katolíckeho duchovného, neskoršieho významného banskobystrického biskupa, vyslanca záhrebskej kapituly.

Z chorvátskej strany môžeme spomenúť medzi inými Mentela Ožegoviča a Antuna Danijela Josipoviča, spomedzi Rumunov, žijúcich v Maďarsku sa aktívne zúčastnili zástupcovia Maramaroša zo župy Krassó, a to Gábor Mihályi a Petru Mocsonyi.

V tomto dome bola zostavená prvá zodpovedná maďarská vláda pod vedením Batthyány Lajosa a za účasti Kossutha, Deáka, Eötvösa, Széchanyiho, Szemere Bertalana, Mézáros Lázára. Tento dom je teda súčasne najdôležitejším pamätným miestom stavovského Uhorska (župy, mestá, cirkvi, vyššia a nižšia šľachta) a tak isto si ho môžeme uctievať ako historický panteón národa maďarského, a iných národov. A počnúc dnešným dňom nám toto všetko pripomína aj táto pamätná tabuľa.

Ako je známe, bratislavský snem v období reformácií nevedel nájsť riešenie na národnostné otázky a toto viedlo v mesiacoch revolúcie k tragickému konfliktu medzi národmi Uhorska. Ale bratislavský snem prijatím základných zákonov, založených na občianskych hodnotách krajiny, vyhlásením rovnosti pred zákonom pre každého občana otvoril cestu k možnosti organizovať sa aj pre rôzne národnosti a prispel k tomu, aby v lete roku 1848 mohol začať svoju činnosť prvý snem, pozostávajúci zo zástupcov ľudu, a ktorý dňa 28. júla roku 1849, v posledné dni bojov o slobodu schválil v Szegede prvý národnostný zákon.

Vörösmarty Mihály roku 1846 s horkosťou píše vo svojom liste: „Domovina nemá svoj dom.“ Teraz, keď tu v Bratislave odhaľujeme pamätnú tabuľu na dome, ktorý bol dejiskom snemov v období 16-19. storočia vo viac ako 70 prípadoch, označujeme tým jednu z pre nás všetkých domov spoločnej domoviny. V histórii národov, žijúcich v mnohonárodnom Uhorskom kráľovstve znamenali bezpochyby najdôležitejšiu spoločnú inštitúciu práve snemy v reformnom období. Touto pamätnou tabuľou – síce s omeškaním, ale v období nových, teraz už európskych reforiem spomíname na spoločné dejiny Maďarov, Slovákov, Rumunov, Chorvátov, Srbov, Nemcov, Rusínov, žijúcich spoločne v štátnom zväzku pred rokom 1918.

Nech nám táto pamätná tabuľa na stene budovy oných snemov pripomína všetkých tých, ktorí bojovali za obnovu Maďarska a Strednej Európy, za občianske práva národov, žijúcich v tomto regióne.

Vďaka patrí Ministerstvu kultúry Slovenskej republiky, vedeniu Univerzitnej knižnice v Bratislave a všetkým tým, ktorí mali podiel na príprave tejto tabule – aby sme odčinili nedostatky predchádzajúcich období a režimov a mohli teraz označiť touto pamätnou tabuľou jedno z najdôležitejších miest občianskeho znovuzrodenia a modernizácie nášho regiónu.